

Den fjärde IT-kommissionens arbete

Verksamhetsåret juni 2001 – juni 2002

Rapport 48/2002

Sammanfattning av verksamheten 2001 – 2002	5
Bakgrund.....	7
IT-kommissionens verksamhet under året	9
Ny plattform.....	9
Granskningen	9
Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken	13
Nytta och service i IT-politikens centrum.....	13
Verksamhetens utfall	16
Observatorierna.....	16
Projekt.....	17
Allmänna projekt	21
Externa kontakter.....	22
Webben	22
ITK-luncher.....	23
Studiebesök.....	23
IT-kommissionens sammansättning.....	24
Ledamöter	24
IT-kommissionens kansli	24
Rapporter och skrivelser under verksamhetsåret 2001-2002.....	26
Skrivelser till regeringen.....	26

Rapporter	26
-SOU	26
- observatorierapporter.....	26
- observatoriePM.....	26
Remisser.....	27

Sammanfattning av verksamheten 2001 – 2002

IT-kommissionen har under verksamhetsåret juni 2001 till juni 2002 haft 9 protokoll-förda möten.

IT-kommissionen har tillställt regeringen 4 skrivelser, utgivit 19 rapporter och PM samt svarat på 12 remisser.

Kommissionen har under verksamhetsåret omorienterat verksamheten mot en delvis ny inriktning inför det avslutande verksamhetsåret och som ett uttryck för denna arbetat fram ett policyförslag till en IT-politik för ett digitalt tjänstesamhälle för alla, formulerat i boken "Breddtjänster - ett nytt skede i IT-politiken" som presenterades den 4 juni 2002.

Stockholm den 5 juni 2002

Christer Marking
Kanslichef

Bakgrund

Den första IT-kommissionen tillkallades den 17 mars 1994 av den dåvarande regeringen, med statsminister Carl Bildt som ordförande. Vid regeringsskiftet 1994 tillkallades en andra IT-kommission den 19 januari 1995 med samordningsminister Jan Nygren som ordförande. Enligt regeringens direktiv (Dir. 1995:01) skulle kommissionen vara rådgivande i övergripande och strategiska frågor samt pådrivande, kunskaps-spridande och framåtblickande inom IT-området. I samband med regeringsombildningen i mars 1996 tillsattes en tredje IT-kommission med dåvarande kommunikationsministern, Ines Uusmann, som ordförande. Den 6 juni 1996 beslutade regeringen om förändrade och delvis nya direktiv för IT-kommissionen (Dir 1996:46) som en följd av IT-propositionen (1995/96:125).

Vid regeringssammanträdet den 14 maj 1998 beslutade regeringen tillkalla en ny IT-kommission "för att analysera informationsteknikens påverkan på samhällsutvecklingen". Ordförande blev dåvarande kommunikationsminister Ines Uusmann, som efter valet i september samma år och den därpå följande regeringsombildningen ersattes av näringsminister, Björn Rosengren.

I direktivet (Dir 1998:38) uppdrar regeringen åt den fjärde IT-kommissionen att utifrån en grundlig analys synliggöra problem samt peka på framtida möjligheter inom IT-området och utifrån detta arbeta för att främja en bred användning av informationsteknik.

Direktivet föreskriver delvis ändrade former för kommissionens arbete. För att ge kommissionen goda förutsättningar att bedriva ett långsiktigt arbete, får den ett uppdrag som sträcker sig över en period av fem år, t.o.m. 31 maj 2003. Kommissionens roll som rådgivare och förslagsställare till regeringen betonas. Likaså markeras, mot bakgrund av IT-frågornas allt större vikt inom näringslivet och offentlig verksamhet, behovet av att grundligare analysera och synliggöra informationsteknikens förutsättningar och möjligheter för samhällsutvecklingen. Vidare sägs att kommissionen skall vara framåtblickande och aktualisera nya frågeställningar. Beträffande IT-kommissionens arbetssätt förordas, med det IT-rättsliga observatoriet som förebild, att kommissionen inrättar informella ämnesinriktade nätverk med flexibel sammansättning och inriktning på nya områden.

IT-kommissionens uppdrag enligt direktivet kan sammanfattas som följer:

- Grundligt analysera och synliggöra problem och möjligheter, samt ge förslag till åtgärder på IT-området.
- Bistå regeringen, samråda och ge råd på IT-området.
- Stimulera användningen av IT.

- Styra och samordna utrednings- och utvecklingsarbete på IT-området.
- Ha internationell utblick.

Kommissionen skall varje år, i samråd med regeringen, fastställa en verksamhetsplan där förslag till arbetsuppgifter lämnas. Kommissionen skall också, vid sidan av de rapporter som under hand presenteras och de kontakter med regeringen som i övrigt sker, senast den 31 maj varje år lämna en verksamhetsrapport till regeringen.

IT-kommissionens verksamhet under året

Ny plattform

Vid kommissionens sammanträde i juni 2001 lades en ny plattform fast för verksamheten fram till maj 2003, då kommissionens uppdrag skall slutredovisas enligt innevarande direktiv.

Den nya plattformen innebär att IT-kommissionen skall formulera visioner och mål för "IT-Sverige" inom olika politikområden och föra ut dessa till bred debatt. IT-kommission skall även blottlägga förhållanden som behöver påverkas och lyfta fram viktiga frågor som bör åtgärdas genom politisk eller annan handling. IT-kommissionen skall över tiden fokusera ett begränsat antal viktiga frågor av betydelse för uppbyggnaden av en vision av "IT-Sverige".

I plattformen slås fast att IT-kommissionen även har en granskande uppgift. Uppföljning och revision av både näringslivet och den offentliga sektorns satsningar inom IT är en del av kommissionens kritiska funktion. Kommissionen skall aktivt planera utvärderingsprojekt med olika fokus.

Slutligen beslöt kommissionen att ta fram en visionär bok före sommaren 2002. Den skall "beta av" ett begränsat antal fokusområden. Boken skall orienteras tydligare mot mål och visioner med ny tidplan.

Kommissionens slutrapport 2003 skall tas upp till särskild diskussion längre fram.

Granskningen

Under hösten 2001 tog kommissionen fram en granskningsplan som omfattade följande punkter:

- ❖ IT-infrastrukturen – hur utvecklas "broadbandssverige"?
- ❖ IT för alla?
- ❖ Det säkra IT-samhället
- ❖ Lagrummet
- ❖ Internet Governance
- ❖ Offentlig tjänsteproduktion
- ❖ Jobbet
- ❖ Det livslånga lärandet i IT-samhället

IT-infrastrukturen – hur utvecklas "broadbandssverige"

Under verksamhetsåret har granskningsuppgifter påbörjats. Granskningen av "broadbandssverige" ingår som en del i boken "Breddtjänster - ett nytt skede i IT-politiken". Kommissionen pekar i boken ut de satsningar som är nödvändiga för att en utbyggd infrastruktur skall kunna hantera breddtjänster. Som en del av underlaget hade IT-kom-

missionen ett seminarium om knutpunkter och gemensamma resurser på nätet med bl.a. PTS, Kommunförbundet, Länsstyrelsernas samordningsgrupp och SOF. Kommissionen har också tagit fram en intern rapport om knutpunktsproblematiken.

IT för alla?

Inom ramen för projektet IT för alla? har flera projekt genomförts - Projektet IT och äldre, Vem använder Internet och till vad? samt projektet Drivkrafterna bakom Internet-användningen. För närvarande pågår en fördjupad studie om användningen av Internet vilken förväntas bli avrapporterad under augusti månad. Observatoriet för lärande, kunskap och kompetens har också tagit fram rapporten "IT-satsningar på området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi" som rönt stor uppmärksamhet och rapporten "IT i Skolan - mirakelmedicin eller sockerpiller?". Diskussioner har förts med olika organisationer (bl.a. Vinnova, Hjälpmedelsinstitutet, NITA och CID inom KTH) om att under hösten arrangera en hearing om IT och användbarhet. Inom ramen för projekttiteln IT och Äldre har ett samarbete initierats mellan pensionärsorganisationerna, Seniornet och CID för att närmare begripa användbarhetsproblem för äldre, särskilt med inriktning mot tjänstedesign.

Kommissionen har tillsammans med Hjälpmedelsinstitutet tillskrivit regeringen med begäran om aktiva åtgärder rörande funktionsnedsattas tillgång till webben inom ramen för det s.k webb accessibility initiativet, i synnerhet i samband med arbetet inom EU.

Frågan om kompetensväxling mellan generationer har vuxit sig allt starkare i samband med att konkreta problem uppstår i företag och förvaltningar. Redan har fler företag i Gnosjöregionen fått betydande problem då nyckelpersoner har pensionerats. IT-kommissionen har tillsammans med Högskolan i Jönköping utvecklat idéer om ett systematiskt arbete med syfte att växla kompetens mellan olika generationer. Medel har sökts hos Näringsdepartementet, Utbildningsdepartementet, Socialdepartementet och KK-stiftelsen för att få genomföra ett erfarenhetsbildande pilotprojekt. Det görs i samverkan med kommittén Senior 2005

IT och säkerhet

Arbetet har påbörjats under verksamhetsåret med att sammanfatta kommissionens insatser och peka på viktiga områden vad gäller IT-säkerhet. IT-kommissionens bok "Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken" tar särskilt upp säkerhetsfrågorna. Tre frågor står i fokus: ledning av säkerhetsarbetet, kraftförsörjning för att säkerställa Internetfunktionalitet i händelse av skador på elnätet samt grundskyddet, IT-kommissionens förslag till ökad säkerhetskompetens i ändpunkterna i hushållen. Kommissionen kommer med hänsyn till bildandet av Krisberedskapsmyndigheten lämna säkerhetsområdet men föreslår också att den nybildade myndigheten skall få ett tydligt ledningsansvar för det forstsatta säkerhetsarbetet inom IT-området.

Lagrummet

IT-kommissionen har tagit initiativ till fortsatt utveckling av det publika rättsinformationssystemet i Sverige. Kommissionen ser den elektroniska rättsinformation som en nyckelresurs inte bara för rättsväsendet utan för samhället i stort. Den

bör utvecklas snabbt och hålla högsta möjliga kvalitet vid en internationell jämförelse. Granskningens gemensamma syfte är att bedöma hur väl utvecklingen av den elektroniska rättsinformationen löper och vid behov lägga fram förslag till kompletterande insatser.

Granskningen av insatserna på rättsinformationens område har påbörjats och skall slutföras vid en konferens i oktober 2002, vid vilken en uppföljning av kommissionens skrivelse till regeringen under 1996 skall genomföras och en belysning av hur rättsinformationen kan utgöra en del av den breda informationen som kan utgöra en byggesten för breddtjänster av olika slag.

Internet Governance

Projektet Internet Governance syftar till att stärka det svenska samhällets inflytande över Internets utveckling. Projektet är modellerat efter kommissionens erfarenheter under sin Japanresa hösten 2000, nämligen att det krävs systematiska ansträngningar att få det egna landet etablerat i den maktsfär som utveckling av principer och ledning av utveckling av Internet. En del av projektet Internet Governance kommer att tas om hand av den sittande E-kom-utredningen. Det gäller hanteringen av den svenska toppdomänen .se.

Offentlig tjänsteproduktion

IT-kommissionen har vid olika sammanhang återkommit till frågan om samhällets användning av den IT-infrastruktur som genom olika initiativ, inte minst statens, växer upp i vårt land. Kommissionens uppfattning är att de organisationer som svarar för den offentliga tjänsteproduktionen i vid bemärkelse skulle kunna ha mycket stor nytta av en säker IT-infrastruktur för bättre resursutnyttjande, lägre kostnader och högre servicegrad och kvalitet i service. Genom en bra användning av bredband skulle det offentliga visa vägen och också utveckla de grundtjänster som krävs för en effektiv informationshantering mellan olika förvaltningar.

Kommissionen ordnade under hösten en tvådagars hearing om förväntningarna på framtidens digitala tjänster i vårt samhälle. Ett sextiototal experter deltog och utfrågningen har publicerats i en rapport, "Vårt digitala tjänstesamhälle – vision 2011+". Därtill har kommissionen också anordnat en serie seminarier om samhällets mjuka infrastruktur, det som handlar om hur information skall kunna göras tillgänglig för framtida digitala tjänster. En rapport som rör digitala tjänster inom transport, sjukvårds- och förvaltningsområdet har publicerats, "IT-samhällets mjuka infrastruktur – några exempel från Transport, Förvaltning och Hälsovård".

Kommissionen har också engagerat sig i den viktiga frågan om språkteknologi – maskinöversättning, informationssökning, uppbyggnad av korpusar som gemensamma resurser etc. I promemorian PM 1/2002 från IT-kommissionens allmänna serie, granskas läget på det språkteknologiska området och utblickar görs till andra länder. Rapporten innehåller ett antal förslag om hur man bör gå vidare för att stimulera både forskning, nyföretagande och konkreta insatser hos myndigheter och i företag. Rapporten är även

en del i betänkandet från Kommittén för svenska språket med vilket IT-kommissionen samverkade.

IT och jobbet

Denna kommission har observerat, som en strategisk fråga, vilken dynamisk kraft t.ex. industriell IT är i det svenska och internationella IT-landskapet. Förutsättningarna är goda i Sverige att utveckla fungerande IT-stöd för människor i arbetet för att ge dem förutsättningar att kunna bidra med hela sin förmåga. För närvarande saknas i allt väsentligt sådant stöd.

IT-kommissionen har tagit ett helhetsgrepp på den frågan. Kommissionen menar att det är väsentligt att en reformering av företagets IT-hantering har en stor potential, inte bara för samordning mellan olika led i produktionsprocessen utan även för att ge rätt information till rätt person vid rätt tillfälle. IT-kommissionen har gjort en översikt över forskningen vid högskolan inom området. Den ska publiceras i höst.

IT och det livslånga lärandet

IT-kommissionen publicerade under året rapporten "IT i skolan - mirakelmedicin eller sockerpiller?", en antologi med ett tiotal författare. Boken diskuterar och problematiserar användningen av IT i undervisningssammanhang. Flera författare vrider blicken mot ett frågebaserat lärande och undersöker hur webben kan möjliggöra sådana lärostilar.

Ett utflöde av kommissionens intresse för IT och lärande är också det utvecklingsarbete som pågår som underlag för en studie av hur IT används i lärsammanhang. Ett examensarbete vid Blekinge Tekniska Högskola har studerat hur studenter använder IT i sitt lärande, bl.a. i samband med distansutbildning via nätet. Metoden har varit deltagande och resultatet pekar på att IT:s möjligheter inte tas tillvara i utformningen av utbildningen via nätet. Kommissionen utvecklar för närvarande en modell för analys av hur IT används av elever i skolan med syftet att fördjupa aktörsperspektivet, d.v.s. att utvärderingen skall göras av eleverna utifrån deras perspektiv.

Metodutvecklingen inom området webbaserat lärande är omfattande över hela världen. Det finns uppenbara brister, bland annat i universellt tillgänglig kunskap om hur media, teknik (inte minst autoadaptiva gränssnitt) och pedagogik fungerar för det nya sammanhanget. Ännu är kostnaderna mycket höga. Kommissionen anser att dess program för bred information är en av nyckelfrågorna även för utvecklingen av webben som lärmiljö.

Kommissionen har också varit engagerad i ett projekt tillsammans med Södertörns högskola om matchning på arbetsmarknaden. En viktig del av projektet handlar om att ta reda på vilka faktiska behov av kompetens som föreligger i vissa arbeten för att därigenom kunna bygga upp bättre förutsättningar för en lärsituation med inriktning på en effektivare matchning. Behovsinventeringen är för närvarande den kanske mest intressanta delen.

IT-kommissionen har ett mycket värdefullt nätverk inom området och har under våren skapat en intressegrupp runt utvärdering av webben som lärmiljö.

Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken

På våren år 2000 gav IT-kommissionen ut rapporten "Hur blir en ny infostruktur motorn i e-sverige?". Ett år senare lämnades en skrivelse till regeringen "Om behovet av insatser för utvecklingen av samhällets informationsinfrastruktur". Under verksamhetsåret 2001/2002 fortsatte IT-kommissionen att arbeta med den mjuka infrastrukturen.

Ett seminarium med berörda handläggare inom regeringskansliet genomfördes i juni 2001, vilket följdes av ytterligare ett seminarium i november 2001. Där presenterades vad som görs idag och man diskuterade vad som bör göras med den mjuka infrastrukturen – informationen och tjänsterna. Seminariet finns dokumenterat i rapporten "IT-samhällets mjuka infrastruktur – några exempel från Transport, Förvaltning och Hälsovård".

Som ett led i detta arbete anordnades en tvådagarshearing under hösten 2001 om det digitala tjänstesamhället. Resultatet från hearingen sammanställdes i en rapport "Vårt digitala tjänstesamhälle – vision 2011+". Ett ytterligare led i arbetet är den bok som togs fram under våren 2002, "Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken". I maj 2002 anordnades en workshop om grundtjänster i det digitala tjänstesamhället. Målet var att få en bättre inblick i vad en grundtjänst är, hur en utvecklingsprocess mot en dylik tjänst ser ut och vad framtiden kan komma att bjuda på.

Nytta och service i IT-politikens centrum

IT-kommissionen lägger grunden till en ny fas i IT-politiken. Den utgår från de senaste årens satsningar på tillgång till datorer, Internet och till bredband. Nu ska vi som medborgare få nytta och utdelning på dessa satsningar i form av tjänster i vardagsliv och arbete, tjänster som gör det enklare för företag att producera och göra affärer och i form av tillväxtskapande utvecklingsmiljöer och kompetenser.

Breddtjänster är IT-kommissionens beteckning på digitala tjänster som kommer en bred krets av användare i samhället och/eller i näringslivet till del och som av dem bedöms "viktiga". Det är offentliga tjänster, men också tjänster i näringslivets regi. Kommissionen ger i boken "Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken" flera exempel på existerande breddtjänster och spännande men omtumlande visioner för viktiga sektorer som vården, skolan och handeln.

IT-kommissionen har till regeringen föreslagit ett samlat *handlingsprogram för breddtjänster* som ska skapa en kraftsamling kring utvecklingen av breddtjänster där intressenter från olika delar av samhälle och näringsliv samverkar. Programmet ska ge den vägledning och sammanhållning som idag efterlyses från många intressenter. IT-kom-

missionen har också föreslagit att en *främjandekommission* tillsätts för att driva på utveckling, samverkan och resultatuppföljning.

Handlingsprogrammet för breddtjänster består av två delprogram:

- ❖ långsiktiga satsningar på bred information och tillgänglighet till information
- ❖ vidareutveckling av bredband, en framtidssäker IT-infrastruktur

Delprogrammet för *bred information* syftar till att få en bättre överblick över samhällets informationsresurser, få fram konkreta förslag till hur de kan vidareutvecklas som underlag för morgondagens tjänster, och hur informationsutbytet i näringsliv och samhälle kan underlättas. Sverige har en guldgruva av information inom den offentliga sektorn. Informationen är viktig i dag som underlag för planering men är samtidigt underskattad som förutsättning för ett rationellt näringsliv.

IT-kommissionen ger en rad förslag till hur myndigheters, kommuners och även företags information kan utvecklas och bli en ny resurs i samhället för helt nya tjänster. Finansieringsformer och prissättningsregler som möjliggör investeringar i och utnyttjande av gemensam information behöver utvecklas. Samtidigt skall programmet bidra till att lösa akuta och långsiktiga frågor om integritetsskydd, säkerhet, ansvarsfördelning mellan berörda institutioner.

Delprogrammet för *bredband* är en fortsättning och konkretisering av IT-kommissionens tidigare bredbandsvision. Syftet är att ge Sverige ett bredare bredband, som både har tillräcklig kapacitet och når ut brett i landet. Huvudpunkterna i programmet är att göra en övergripande plan för utbyggnaden, stimulans av lokal finansiering och tillskapa en stödjande expertgrupp till stöd för de olika nationella och lokala aktörerna. Säkerhetsfrågorna måste prioriteras, vad gäller själva nätets funktion och med individuella användares situation som utgångspunkt, t.ex. för enskilda användare vars dator "expone-
ras" gentemot nätet. Åtgärder föreslås också för ökat konsumentstöd, bl.a. genom standardavtal för bredbandsanslutning, samt för en gradvis kvalitetshöjning i nätet.

Satsningarna på breddtjänster och breddinformation kan utnyttjas för en aktiv modernisering av arbetslivet. De fordrar, liksom bredbandsarbetet, en aktiv kompetensutveckling. Men IT-kommissionen varnar för en hotande kompetenskris, och föreslår insatser för att stärka utbildning och forskning med särskild tonvikt på information och tjänsteutveckling.

IT-kommissionen bedömer att det finns goda förutsättningar för Sverige att utveckla breddtjänster i samhällets regi. De kan göras digitalt tillgängliga för breddtjänster som kan ge ett bättre arbets- och vardagsliv för alla.

Breddtjänster är ett naturligt nästa steg i IT-samhällets utveckling. Det gäller både att utveckla förutsättningarna för tjänsteutbyggnaden och att hantera de risker som öppnare och intensivare informationsutbyte innebär, bl.a. skyddet av den personliga integriteten. Sverige har som få länder tillgång till stora systematiskt ordnade informationsresurser och kan nå ytterligare fördelar genom att vara tidigt ute. Därför bör regeringen påskynda processen genom aktiva insatser i enlighet med handlingsprogrammet. Men utvecklingen är en utmaning också för många andra aktörer, både i näringsliv och samhälle.

IT-kommissionen avser att ta initiativ till kontakter med expertorgan, intressenter i utvecklingsarbetet och folkrörelser för att finna praktiska vägar att främja och stödja en aktiv och bred debatt om dessa centrala framtidsfrågor.

Verksamhetens utfall

Observatorierna

Det IT-rättsliga observatoriet behandlar frågor om hur IT-utvecklingen påverkar olika rättsområden och behov av framtida förnyelse och förändring. Observatoriet har sammanträtt 6 gånger under verksamhetsåret och huvudsakligen arbetat med en antologi som skall beskriva Sveriges strävande inom området "IT and Law". Ett symposium planeras till hösten 2002.

Observatoriet för IT-infrastruktur arbetar med tele- och datakommunikationsfrågor. Dess ambition är att urskilja och beskriva angelägna områden och åtgärder för att åstadkomma en väl utbyggd digital infrastruktur till rimlig kostnad för landets samtliga hushåll, företag, organisationer och myndigheter. Observatoriet har sammanträtt 3 gånger under verksamhetsåret.

Observatoriet för informationssäkerhet ser informationssäkerhet som ett informations- och kunskapsproblem. De åtgärder som krävs för att höja säkerheten måste vidtas i ändsystemen, d.v.s. ute hos de enskilda användarna. Observatoriets verksamhet har därför fokuserat på olika sätt att sprida information till allmänheten när det gäller frågor om informationssäkerhet. Informationsspridningen har bl.a. skett genom medverkan vid seminarier. Observatoriet har sammanträtt 3 gånger under verksamhetsåret.

Observatoriet för IT, demokrati och medborgarskap analyserar problem och möjligheter som rör IT och demokrati, makt och maktfördelning. Observatoriet arbetar bl.a. med IT som medel för deltagande i olika kommunala eller lokala angelägenheter. Observatoriet har inte sammanträtt under verksamhetsåret.

Observatoriet för IT, lärande, kunskap och kompetens följer och analyserar utvecklingen inom utbildningssektorn och inom arbetsmarknadssektorn. E-lärande, dyslexi och kompetensutveckling för vuxna är några av de frågor observatoriet har arbetat med under verksamhetsåret. Observatoriet har inte sammanträtt under verksamhetsåret.

Observatoriet för IT och tillväxt analyserar hur IT bidrar till tillväxten och vad som hindrar respektive gynnar det för att på den grunden kunna ge förslag till åtgärder. Observatoriet har sammanträtt 10 gånger under året.

IT-kommissionen utser ordförande i observatorierna och beslutar om dess budget. De förslag och rekommendationer som observatorierna arbetar fram skall bearbetas av sekretariatet, och därefter läggas fram för IT-kommissionen för ställningstagande innan de presenteras för regeringen. I övrigt tar observatorierna självständigt, inom ramen för sina arbetsområden och inriktningar, upp de frågor som man finner anledning att belysa, men

givetvis kan även frågor som IT-kommissionen väcker tas upp och behandlas i observatorierna. Så är ofta fallet. I många frågor samverkar observatorierna.

Frågeställningar som inte faller direkt inom ett av observatorierna men som ändå ha strategiskt intresse fångas upp i en särskild projektfamilj, Allmänna projekt, se sidan 21.

Projekt

Under denna rubrik upptas ett urval projekt som en illustration av verksamheten inom observatorierna. För en mer utförlig beskrivning hänvisas till IT-kommissionens webbplats.

- inom det IT-rättsliga observatoriet

Övergripande projekt: Antologin - Syftet med detta projekt är att på ett beskrivande och spännande sätt informera om våra svenska försök inom området för IT och lagen. Boken kommer att täcka in teoretiska och praktiska frågor både vad gäller materiell rätt och IT-användning inom rättsväsendet. Boken kommer att publiceras under hösten 2002 och åtföljas av ett symposium.

Projekt inom olika rättsliga delområden:

"Normbildning". I ett projekt skall normgivningen inom Internetorganen studeras. Syftet är att i en förstudie se på vilka mekanismer som styr regelbildningen och vilka effekter de har eller kan komma att få.

I en serie seminarier på temat "Ensamrätter i ny miljö" belyser observatoriet olika aspekter av den nya tekniken. Informations- och kommunikationstekniken innebär att traditionell reglering av immateriella rättigheter ställs inför nya prövningar. Nästan dagligen uppmärksammas problem med piratkopiering och spridning av programvara, musik och annat digitalt material. Även rättspolitiska frågor, som har att göra med utformningen av regleringen och dess lämplighet i den nya miljön, är aktuella. Ett exempel är diskussionen kring patent för datorprogram och för affärsmodeller och processer. Ett drag som möjligen kan skönjas i utvecklingen är att gränsen mellan formskydd och innehållsskydd i upphovsrätten håller på att suddas ut eller flyttas upphovsrätten har blivit alltmer "industriell". Hittills har genomförts tre seminarier vid vilka behandlats "Patent i IT-miljö" - en diskussion kring s.k. mjukvarupatent, "Upphovsrätt och nya distributionsformer" - hur påverkar Napster och andra nya distributionsformer upphovsrätten, "Företagshemligheter" - finns det behov av förändringar i regleringen av företagshemligheter till följd av ökad användning av IT, "Open source" - hur är regelverken kring open source licenser utformade samt "Tekniska skyddsåtgärder". Den dokumentation som legat till grund för seminarierna finns på observatoriets webbplats. En rapport har färdigställts och kommer tillsammans med en skrivelse att överlämnas till IT-kommissionen under hösten.

Projektet "Rättsinformation & IT" påbörjades 1996. Under åren har ett antal seminarier genomförts. Dessa har resulterat i rapporter och skrivelser som överlämnats till regeringen.

Rättsinformatikkonferensen år 2001 jämförde rättsliga informationssökningssystem i Sverige, EU, Australien och USA. Den genomfördes som brukligt i samverkan med Stiftelsen för rättsinformation. En rapport skall inom kort publiceras. Observatoriet genomförde tillsammans med stiftelsen också en workshop om personuppgifter i rättsinformationen. Dokumentationsarbete pågår.

Domstolsprojektet - Det är tydligt att rättsväsendet har ett stort behov av att nu snabbt ta till sig ny och väl avpassad teknik. Detta behov av avancerad IT kan gälla allt från beslutsstöd, administrativt stöd, statistikfunktioner, elektronisk kommunikation och arkivering till presentationsteknik med video- och audiostöd i rättssalen. Tekniken skapar förutsättningar för högre kvalitet i rättsväsendets verksamhet. Även nya och rationellare arbetsformer kommer att utarbetas genom användning av ny teknik. Viktigt och svårt att bedöma är vilken betydelse teknikskiftet kan komma att få för den framtida processen. Särskilt i fråga om brottmålsprocessen med den föregående förundersökningen är det en ansvarsfull uppgift att följa utvecklingen och att stödja en rättssäker och effektiv utveckling. Samtidigt gäller det att identifiera och hålla emot avarter som skulle kunna leda utvecklingen i fel riktning. I IT-kommissionens IT-rättsliga observatorium har under en tid temat "IT i domstolarna" diskuterats mot denna bakgrund. Tanken att hålla ett seminarium på detta tema växte fram i en dialog med företrädare för domstolar och Domstolsverket, Rikspolisstyrelsen, Riksåklagaren, Ekobrottsmyndigheten och Sveriges advokatsamfund. Seminariet bestod av två olika avsnitt.

- Det första - praktiskt inriktat på IT i domstolsprocess och förundersökning i brottmål.
- Det andra - det juridiska perspektivet med fokus på brottmålsprocessen med föregående förundersökning.

I seminariet deltog personer med erfarenheter från området och intresse för frågorna, verksamma som domare, poliser, åklagare och advokater. Vidare hade inbjudits företrädare för de juridiska fakulteterna. En rapport kommer att publiceras under hösten.

Ett nätverk för forskning om IT-rätt och IT:s användning i rättsordningen bildades i december 1999 av observatoriet. Nätverket har under verksamhetsåret inte genomfört några seminarier. Observatoriet har tagit initiativ för att aktivera samverkan genom en databas för forskningsrapporter, studentuppsatser m.m. Avsikten är att denna skall utvecklas i nordisk samverkan. En prestation av nätverket finns som en del av observatoriets webbplats.

- inom Observatoriet för IT-infrastruktur

Verksamheten i observatoriet för IT-infrastruktur hade under verksamhetsåret sin tyngdpunkt under hösten 2001. Rapporten om Operatörsneutrala nät färdigställdes. Översättningen av den generella specifikationen av en Internettjänst gjordes klar för att möjliggöra en vidare diskussion inom IETF.

Kommissionen tog i sin granskningsplan ställning till att avvakta med en granskning av IT-infrastrukturen till hösten 2002. Bakgrunden till nedtrappningen av aktiviteterna i IT-infrastrukturobservatoriet är att regeringen under 2001 sjösatt sitt stödprogram och i samband därmed, har såväl kommunförbundet som länsstyrelserna byggt upp resurser för att stötta och följa infrastrukturen. PTS har därutöver fått i uppdrag att såväl följa utvecklingen som att bistå med råd under vissa förutsättningar. Handläggarna för området inom IT-kommissionens kansli flyttade under hösten 2001 till II-stiftelsen för att inom ramen för ett nära samarbete med operatörerna och myndigheterna mer operativt bidra till utvecklingen av Internet.

Det finns i sammanhanget anledning att uppmärksamma det handlingsprogram för bredband som IT-kommissionens presenterade i boken Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken.

- inom Observatoriet för Informationssäkerhet

Även detta observatorium hade tyngdpunkten i sin verksamhet förlagd till hösten 2001. I samband med utvecklingen av den nya myndigheten Krisberedskapsmyndigheten, gjorde observatoriet viktiga insatser. Observatoriet har under våren utvecklat en slags sammanfattning av viktiga utestående åtgärder för en högre informationssäkerhet. Ur observatoriets perspektiv är det närmast en fråga om att regeringen verkställer de förslag som föreligger, inte minst det förslag till ett grundskydd som IT-kommissionen lämnat men även arrangerar för en effektiv ledningsfunktion för samordning av säkerhetsarbetet på IT-området. Handläggaren för detta observatorium flyttade under hösten 2001 till II-stiftelsen för att inom ramen för ett nära samarbete med operatörerna och myndigheterna mer operativt bidra till utvecklingen av Internet.

- inom Observatoriet för IT, demokrati och medborgarskap

På uppdrag av Socialdepartementet genomfördes under hösten en kartläggning av tillgång och användning av IT bland äldre. I samband med utredningen anordnades den 15 oktober en hearing i Rosenbad. Kartläggningen och diskussionerna finns dokumenterade i rapporten "IT och äldre". I rapporten föreslår IT-kommissionen att regeringen ställer särskilda stimulansmedel till förfogande för satsningar på introduktion och försöksverksamhet som stimulerar till användning av IT-teknik. En viktig målgrupp utgörs av äldre, men IT-kommissionen understryker att aktiviteterna skall kunna omfatta alla. Sökande skall i första hand vara folkbiblioteken, men även föreningar som till exempel pensions- och invandrarorganisationer skall kunna komma ifråga.

Som ett led i kartläggningen av IT-användningen bland äldre studerades ett antal aktuella statistiska undersökningar av tillgång och användning av Internet bland befolkningen. Därvid konstaterades bland annat att undersökningarna genomgående tenderar att överskatta Internetanvändningens omfattning, indirekt också att sätta likhetstecken mellan icke-användning och eftersatta grupper i samhället. Den här bilden har kunnat etableras till följd av att mekanismerna bakom användningen av Internet – eller omvänt

- varför någon väljer att avstå från Internet – är otillräckligt kända. Studien finns publicerad i rapporten "Vem använder Internet och till vad?".

Arbetet med äldre rapporten har aktualiserat frågan varför en person ändå väljer att ändra tillvägagångssätt och ta till sig Internetmediet för att utföra olika aktiviteter. En korrekt bild av den här processen är angelägen för alla aktörer – myndigheter, företag och föreningar – när dessa utformar sina webbstrategier. Detsamma gäller för indirekta aktörer – IT-institut, forskningsorganisationer, forskningsfinansiärer, konsulter, riskfinansiärer m.fl. som har stödjande funktioner. Under våren påbörjades därför en studie inom IT-kommissionen i syfte att belysa Internetanvändningens eventuella mervärde med utgångspunkt i användarens situation. Detta sker bland annat genom sammanställning av kunskap som tagits fram vid högskolor och IT-institut, såväl i Sverige som internationellt, dels genom intervjuer med företag som tillhandahåller webborienterade tjänster, t.ex. mät- och analysföretag samt konsulter.

I mars 2002 anordnade IT-kommissionen tillsammans med Justitiedepartementets demokratienhet, Klarspråksgruppen, Statskontoret, SverigeDirekt och Öppna Sverige ett seminarium om hur vi kan öka demokratin i förvaltningen – "Medborgaren i fokus – hur skapar vi en förvaltning i demokratins tjänst".

Observatoriet har tagit initiativet till ett svenskt nätverk för forskningsområdet IT och demokrati. Nätverket har under året fört ett aktivt samtal via den e-postlista som IT-kommissionen och Statskontoret upprättat. Diskussioner och informationsutbyte har gällt frågor som berör både e-demokrati, medborgarservice, yttrandefrihet och offentlighetsprincipen

- inom Observatoriet för IT, lärande, kunskap och kompetens

Observatoriet har under verksamhetsåret tagit fram två rapporter:

"IT i skolan - mirakelmedicin eller sockerpiller?" beskriver hur IT används i skolan och frågar om IT tas tillvara i elevernas skolarbete. I rapporten ger ett antal personer med bred erfarenhet av skolans IT-användning sina uppfattningar om det idag och i framtiden.

Rapporten "IT-satsningar på området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi" är framtagen på uppdrag av IT-kommissionens observatorium för IT, lärande, kunskap och kompetens och är ett samarbete mellan Förbundet FMLS, AMS, Skolverket, KK-stiftelsen och Hjälpmedelsinstitutet, sammansatt och skriven av Torbjörn Lundgren, verksam inom handikapporganisationen Förbundet FMLS. I rapporten presenteras en rad förslag till lösningar på problem vilka skulle underlätta för människor med läs- och skrivsvårigheter samt bidra till att deras kompetens bättre togs till vara.

- inom Observatoriet för IT och tillväxt

Tillväxtobservatoriet har studerat olika statistiska avbildningar av svensk och utländsk ekonomi med avseende på IT:s påverkan på produktiviteten, i synnerhet med avseende på effekterna av den s.k. IT-bubblan. Ett större projekt under året har varit den jämförande studie av tre olika tekniska högskolor med avseende på resursuppbyggnaden för utbildning och forskning inom området Internetteknik. Observatoriet har ägnat viss tid åt att analysera förutsättningarna för att utvärdera IT-politiken, ett uppdrag som ITPS fått av regeringen.

Observatoriet anordnade under hösten 2001 ett stort visionsseminarium.

Det kom att utgöra en grundsten för arbetet med visionsboken "Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken". Ett sextotal experter från olika samhälls- och kunskapsområden var engagerade i att utveckla sina föreställningar och visioner för ett samhälle med starka digitala tjänster. Ett delsyfte var att visa betydelsen av bredband och bred information för att utveckla nya tjänster till nytta för folk i allmänhet men även för att minska kostnaderna för produktion och distribution av samhällets service till högre kvalitet.

Allmänna projekt

Guldlänken är ett pris som i år delades ut för fjärde gången. Priset är ursprungligen tillkommet efter en idé från IT-kommissionen och det stöts idag även av PROMISE och Statskontoret. IT-kommissionen står dock för den huvudsakliga arbetsinsatsen.

Motivet bakom Guldlänken är att premiera en kategori aktörer som normalt inte ges den uppmärksamhet de är värda. Priset går nämligen till den myndighet eller offentlig förvaltning som på mest föredömligt sätt utnyttjar Internet i sin dialog med medborgarna. Priset delas ut i två klasser, den ena med betoning på förbättrad service och den andra med tyngdpunkten på utökad demokrati.

Prisutdelningen ägde i år rum vid konferensen Offentlig@rummet i Luleå med en publik på ca 400 personer och en mycket festlig inramning. Prisutdelare var kommissionens ordförande Björn Rosengren.

"IT i sjukvården". IT-kommissionen arrangerade under våren 2000 en rundabordsdiskussion om IT i sjukvården med ministrarna Rosengren och Engqvist samt representanter från sjukvården och industrin. En fortsättning och fördjupning inom det området är den arbetsgrupp för Telemedicin som Socialdepartementet bildat och i vilken IT-kommissionen ingår. Arbetsgruppen har överlämnat departementsrapporten "Vård ITiden – strategier och åtgärder för att bredda användningen av telemedicin och distansöverbyggande vård" till regeringen.

"E-risk". Vid IT-kommissionens och Forskningsrådsnämndens seminarium "e-risk" presenterades några särskilt inbjudna vetenskapsmän och näringslivsföreträdare sina tankegångar runt den utveckling vi ser begynnelsen av idag. Seminariets syfte var att belysa vad som kan tänkas bli andra- och tredjeleds effekter av användningen av informations- och kommunikationstekniken, att kartlägga områden inom vilka vi saknar kunskap och peka på områden där forskning behöver påbörjas och inom vilka det kan vara behövligt med politiska initiativ. En rapport är under tryck.

Externa kontakter

Kommissionens externa kontakter har under verksamhetsåret liksom tidigare år varit omfattande. Kommissionen kan konstatera att dess visioner inom IT-infrastruktur-området, såväl hård som mjuk infrastruktur har fått stor uppmärksamhet utomlands och har också antagits i nationella program i flera länder eller delstater. I flera fall har kommissionen fått kännedom om att grupperingar liknande IT-kommissionen satts upp i andra länder, efter IT-kommissionen som modell. Kommissionen har därmed dragit sitt strå till stacken för att skapa en positiv bild av IT-Sverige utomlands.

Några exempel:

Kommissionens kansli har gästats av en japansk kommitté med uppdrag att utveckla den japanska användningen av nya standarder som utvecklas inom W3Cs projekt rörande den semantiska webben. Kommittén hade representanter från näringsliv och regering.

Andra besök från Japan har varit grupper från NEC, Mitsubishi Research Institute, Computers&Communications Promotion Committé och Masuda University och andra universitet. Ett flertal japanska journalister har också besökt kommissionen.

Två franska och en thailänds besöksgrupp samt Life Academie's internationella kurs om IT and Governace har besökt kansliet.

Den amerikanska delstaten UTAH avser att bygga ett höghastighetsnät i fiber. VD för organisationen Utopia besökte kommissionen för att diskutera infrastrukturfrågor.

Från Taiwan har IT-kommissionen haft besök dels av representanter från ministeriet, enheten för avregleringsfrågor och dels en grupp från Taipei stads förvaltning.

Kansliet har deltagit i SIDA:s referensgrupp för Förenta nationernas ICT Task Force och dessutom haft diverse kontakter med EU-kommissionen.

IT-kommissionen har också medverkat vid ett stort antal seminarier och liknande med anföranden gällande bredbandsfrågor, accessformer för att nå Internet, IT-kommissionens generella Internetspecifikation och IT-kommissionens vägledningen till en framtidssäker IT-infrastruktur.

Webben

IT-kommissionens webbplats www.itkommissionen.se uppgraderades i början av år 2002. Graden på texten förstorades för att förenkla för synskadade att ta del av webbans innehåll. Första sidans layout gjordes om något men i övrigt inga förändringar på den externa delen. Däremot gjordes en hel del för att förenkla inmatningen av text och bild för den webbansvarige.

Antalet frågor till kansliet har varit omfattande, de flesta frågorna rör fortfarande bredband och även inom områdena e-handel och informationssäkerhet.

ITK-luncher

7/9	Kompisrekrytering - Presentation av en studie gjord av Nicklas Sandström och Göran Nyström
18/9	Michael Lantz, Digiscope – Presentation av rapporten “Consumer Broadband Services”.
20/12	Dan Johansson informerade om The Dynamics of Firm and Industry Growth.
20/3	Presslunch med anledning av rapporten ”Vem använder Internet och till vad?”
9/4	Releaseparty Mjuk infrastruktur för att diskutera hur man går vidare med ämnet.
25/4	Presslunch med anledning av rapporten ”Vårt digitala tjänstesamhälle – vision 2011+”
4/6	Presskonferens i Luleå med anledning av boken ”Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken”.
14/6	Lunchmöte med Ambjörn Naeve, KTH som presenterade begreppsanalys med modellering

Studiebesök

30/8	IT-företagen, Stockholm
19/9	Maratech AB, Kista
6/2	Hjälpmedelsinstitutet, Vällingby
4/3	Microsoft
7/3	IBM

22/3 GEA, Michael von Otter

IT-kommissionens sammansättning

Ledamöter

ordförande *Björn Rosengren*, näringsminister

vice ordförande *Peter Seipel*, professor, Stockholms universitet

Birgitta Frejhagen, verkställande direktör, Infokomp

Lisbeth Gustafsson, försäljningsdirektör, Posten

Lars Ilshammar, doktorand och författare, Örebro universitet

Helejna Larsson, projektledare, Sintorn Production AB, entledigad 2002-02-01

Marie Persson Björkman, projektledare, WM-Data Life Science

Rolf Skoglund, ordförande, Startupfactory BV

Hans Wallberg, datachef, Umeå universitet

IT-kommissionens kansli

Kansliet har under verksamhetsåret haft följande sammansättning:

Christer Marking, kanslichef

Bo Beckeström, projektledare

Jan Berner, projektledare, fram till och med 2001-10-31

Margaretha de Woul, informationsansvarig.

Anne-Marie Eklund Löwinder, projektledare, fram till och med 2001-10-31

Susanne Eliasson, projektledare fr o m 2002-01-14

Gunnar Hedborg, slutade sin anställning 2001-11-21

Per Hjertén, projektledare fr o m 2002-01-21

Pernilla Hultén, projektledare fr o m 2002-06-01

Gustaf Johnssén, projektledare, fram till och med 2001-08-31

Karin Larsson, projektledare, Återkom från tjänstledighet 2002-02-18

Sören Lindh, projektledare på halvtid fr o m 2002-02-01

Håkan Selg, projektledare på halvtid fr o m 2002-04-01

Johannes Sjögren, projektledare, fram till och med 2002-01-11

Kjell Skoglund, projektledare

Rapporter och skrivelser under verksamhetsåret 2001-2002

Skrivelser till regeringen

2001-06-01, Digitala dokumentets bevisvärde (ITK 2001/69)
2001-11-06, IT-satsningar på området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi (ITK 2001/112)
2002-02-15, IT och äldre (ITK 2002/1)
2002-03-19, Internet för funktionshindrade (ITK 2002/26)
2002-06-04, Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken (ITK 2002/38)

Rapporter

- SOU

Rättsinformation under 2000-talet, Rapport 1/2001, SOU 2001:71
Vem använder Internet och till vad? Rapport 1/2002, SOU 2002:24
IT och äldre. Rapport 2/2002, SOU 2002:15
Vårt digitala tjänstesamhälle – vision 2011+. Rapport 3/2002, SOU 2002:25
Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken. Rapport 4/2002, SOU 2002:51

- observatorierapporter

General guide to a future-proof IT infrastructure Rapport 37/2001, Observatoriet för IT-infrastruktur
General specification of Internet Service, Rapport 38/2001, Observatoriet för IT-infrastruktur
Incidenthantering, Rapport 39/2001. Observatoriet för informationssäkerhet
Den fjärde IT-kommissionens arbete 2000-2001, Rapport 40/2001 från den Allmänna serien
Operatörsneutrala nät, Rapport 41/2001. Observatoriet för IT-infrastruktur
IT-satsningar på området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi, Rapport 42/2001. Observatoriet för IT, lärande, kunskap och kompetens
Gratiserbjudande och IT, Rapport 43/2001. Det IT-rättsliga observatoriet
Bredband åt alla – mantra i Singapore, Rapport 44/2001. IT-kommissionens allmänna rapportserie
IT i skolan - - mirakelmedicin eller sockerpiller?, Rapport 45/2001. Observatoriet för IT, lärande, kunskap och kompetens.
IT-samhällets mjuka infrastruktur – några exempel från Transport, Förvaltning och Hälsovård. Rapport 46/2002. Allmänna rapportserien.

- observatoriePM

Basic protection in computer hardware and software. PM 1:2002, The Observatory for Information Security
Svensk språkteknologi – vadan och varthän? PM 1:2002, IT-kommissionens allmänna serie

Auktioner på nätet PM 8:200. Det IT-rättsliga observatoriet

Remisser

Yttrandefrihetsgrundlagen & Internet (ITK 2001/44)

Domstolarnas register och personuppgiftslagen – En rättslig anpassning (ITK 2001/43)

Sårbarhets- och säkerhetsutredningens betänkande Säkerhet i en ny tid (ITK 2001/57)

Rapport avseende dagstidningsföretags möjligheter att omstrukturera verksamheten till kompletta mediehus (ITK 2001/63)

ENUM – funktion som översätter telefonnummer till Internetbaserade adresser (ITK 2001/75)

Promemoria om försöksverksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen (ITK 2001/76)

Sårbarhets- och säkerhetsutredningens betänkande Säkerhet i ny tid, del II (ITK 2001/57)

Aktiebolagskommitténs slutbetänkande – Ny aktiebolagslag (ITK 2001/14)

Rådet för jämställdhetsfrågor som rör transport och IT-tjänster; Jämställdhet – transport och IT (ITK 2001/79)

Rapport om uppbyggnaden av ett samlat system för statistik om modern informations- och kommunikationsteknik (ITK 2001/80)

Godstransporter för tillväxt – en hållbar strategi (ITK 2001/97)

Post- och telestyrelsens Rapport "PTS' information till Internetanvändare" (ITK 2001/107)